

Др Наташа ПЕТРОВИЋ ТОМИЋ
ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду

О ОДГОВОРНОСТИ ДИРЕКТОРА АКЦИОНАРСКОГ ДРУШТВА ЗА ОСИГУРАЊЕ - НЕКЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ СЕКТОРСКОГ ПРИСТУПА - *

У раду је анализиран институт одговорности чланова управе акционарског друштва за осигурање, посебно чланова извршног одбора. Пошавши од услова које треба да испуне кандидати за чланове управе у сектору осигурања и њихове надлежности у систему дводомне управе, ауторка се фокусира на испитивање регулаторног оквира осигурања по питању одговорности. Да ли се успостављени режим одговорности уклапа у принцип транспарентности и вођења пословања у складу са правилима о управљању ризиком? Да ли су чланови управе у сектору осигурања дорасли ризику одговорности? Да ли је одговорност руководилица у овом делу финансијског тржишта прешироко одређена? Ауторка одговара на постављена питања систематским тумачењем одредаба Закона о осигурању и Закона о привредним друштвима.

Кључне речи: одговорност, директори, чланови управе, сектор осигурања, корпоративно управљање.

I Уопштено о особеностима секторског приступа

Статусно право осигурања одликује низ особености, које се манифестују од момента оснивања до момента престанка друштва за осигурање. У овом раду бавићемо се анализом питања одговорности чланова управе акционарског друштва за осигурање, које је уређено Законом о осигурању (даље: ЗО) на другачији начин у односу на раније важећи закон. Међутим, бројна питања остају отворена, због чега је актуелно питање (сходне) примене Закона о привредним друштвима (даље: ЗОПД).

---

* Овај чланак настао је као резултат учешћа на пројекту „Идентитетски преображај Србије“ Правног факултета Универзитета у Београду (2017).

За анализу режима одговорности чланова управе акционарског друштва за осигурање по новом ЗО, релевантне су следеће карактеристике регулаторног оквира осигурања. Прво, услови које треба да испуне кандидати за чланове управе акционарског друштва за осигурање и улога надзорног тела у вези са њиховим избором.¹ Друго, делокруг надлежности органа у систему дводомне управе који ЗО уређује на мандаторан начин.² Треће, одредбе ЗО о одговорности чланова управе. Овим законом уређена су само нека питања одговорности чланова управе акционарског друштва за осигурање, што значи да су релевантне и одредбе ЗОПД о одговорности директора. Њих узимамо у обзир, јер се у својству *lex generalis* прописа примењују на сва привредна друштва.³ Највећи део рада биће посвећен управо односу два прописа, тј. објашњењу има ли места директној примени одредаба општег статусног закона на питања одговорности чланова управе у сектору осигурања, као и шта *in concreto* значи сходна примена одговарајућих чланова ЗОПД.

II Прописивање услова које треба да испуне кандидати за чланове управе

Разлике између *lex generalis* и *lex specialis* статусног прописа почињу већ на нивоу услова које треба да испуне кандидати за чланове органа друштва. ЗОПД садржи програмску одредбу која носи наслов услови и ограничења за обављање дужности директора. Будући да у њој пише да за директора може бити изабрано свако пословно способно лице,⁴ као и да се Статутом могу одредити и други услови које одређено лице мора да испуни да би било директор,⁵ јасно је писци овог закона нису имали намеру да детаљније пропишу критеријуме на основу којих се процењује да ли једно лице испуњава услове да буде изабрано за директора, те да тиме

---

1 По логици ствари, прописивање јасних и смислених услова треба да смањи вероватноћу настанка одговорности чланова управе. Ово утолико пре што је контрола испуњености тих услова поверена надзорном телу. Овде посматрамо услове за избор у органе друштва као предуслов вођења пословања у складу са правилима о управљању ризиком и уопште одговорног пословања.

2 Надлежност органа управе неће бити детаљно обрађена, већ само у мери у којој је то неопходно за разјашњење питања одговорности (нап. аут.).

3 На то, уосталом, изричито упућује сам ЗО (нап. аут.).

4 ЗОПД, *Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др закон и 5/2015, чл. 382, ст. 1.

5 ЗОПД, чл. 382, ст. 2. Из језичког тумачења ових одредаба произлази да, ако статутом није другачије регулисано, директор може бити и лице које не испуњава услове професионалне стручности, образовања и професионалног искуства.

онемогуће избор недовољно компетентних лица на важне корпоративне функције. Фокус ЗОПД је на ограничењима за избор, којима је *de iure* уведена дисквалификација директора.⁶

С друге стране, секторски приступ у осигурању је већ (традиционално) другачији.⁷ Секторски пропис детаљно уређује услове које треба да испуне лица предложена за чланове органа управљања друштва за осигурање. Уопштено говорећи, реч је о условима који треба да обезбеде да предложени кандидати врше функције у складу са правилима о управљању ризиком.⁸ О озбиљности критеријума прописаних ЗО довољно говори чињеница да, поред поменутих услова, кандидат за директора друштва за осигурање треба да достави и свој програм пословођења друштвом.

ЗО садржи програмску одредбу према којој чланови управе морају имати *добру пословну репутацију и одговарајуће стручне квалификације, знање и искуство који су потребни за обављање функције члана управе*, као и да нису у ранијем периоду били ангажовани у привредном друштву над којим је отворена ликвидација или стечај или били осуђивани на казну затвора дужу од три месеца. Одредба је преузета из упоредноправних закона и представља резултат дугогодишњег искуства у погледу услова које треба проверити пре него што се кандидату за члана управе акционарског друштва за осигурање изда сагласност надзорног тела за вршење функције.⁹ Дакле, лице је *fit* и *proper* уколико испуњава две групе услова.

6 Тако, лице не може бити директор у следећим случајевима: 1) када је једно лице директор или члан надзорног одбора у више од пет друштава; 2) када је осуђено за кривично дело против привреде, током периода од пет година рачунајући од дана правноснажности пресуде, с тим да се у тај период не урачунава време проведено на издржавању казне затвора и 3) коме је изречена мера безбедности забрана обављања делатности која представља претежну делатност друштва, за време док траје та забрана (ЗОПД, чл. 382, ст. 3).

7 Детаљније вид. Jean Bigot, „Les sociétés d'assurance, L'administration de la société“, Jean-Louis Bellando, Jean Bigot, Séverine Cabrillac, Bernard Jadaud, Jacque Moraueu, Gilbert Parleani (ed.), *Entreprises et Organismes d'assurance*, 3 édition, L. G. D. J., Paris, 2011, 100-101; Зоран Томић, Наташа Петровић Томић, „О лиценцирању кандидата за чланове органа друштва осигурања - осврт на одлуке Уставног суда Србије“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2011, 91-112; Катарина Иванчевић, „Стручна оспособљеност чланова управе и надзорног одбора организације за осигурање и образовање за рад у осигурању“, *Право осигурања у транзицији*, Палић, 2003, 37; Боса Ненадић, „Услови за избор чланова управе друштва за осигурање“, *Привреда и право осигурања у транзицији*, Палић, 2004, 18.

8 О томе ЗО, *Службени гласник РС*, бр. 139/2014, подразумева под управљањем ризиком, чл. 148.

9 С. Hoppmann, „Fit-and proper-Test für die Aufsichtsräte in Versicherungsunternehmen?“, *Versicherungsrecht*, Heft 13, Mai 2001, 561-563.

Први се могу назвати објективним и они се тичу стручних квалификација и одређеног искуства,¹⁰ док се другима може дати епитет субјективних и они се односе на пословно поштење и интегритет.¹¹

За члана управе акционарског друштва за осигурање не може бити изабрано лице које: 1) је правноснажно осуђено за кривично дело на безусловну казну затвора или правноснажно осуђено за казнено дело које га чини неподобним за обављање ове функције; 2) коме је правноснажно изречена заштитна мера забране обављања делатности која га чини неподобним за обављање ове функције; 3) које је на дан одузимања дозволе за рад правном лицу из финансијског сектора или шест месеци пре тог дана, односно на дан увођења принудне управе или покретања поступка стечаја или принудне ликвидације над тим правним лицем било овлашћено за заступање и представљање тог правног лица или било члан његовог органа управљања, осим принудног управника овог правног лица; 4) коме је у последње три године одузета сагласност за обављање функције члана органа управљања или друге функције за чије је обављање прописана сагласност надлежног органа; 5) које је разрешено дужности члана управе.¹²

Дакле, за разлику од општег статусног прописа, уважавајући особеност сектора осигурања, закон захтева да кандидати за чланове управе буду подвргнути не само провери тзв. негативних услова (дисквалифика-

---

10 Да је законодавац врло амбициозно решио да регулише ово питање сведочи податак да је у међувремену донета и Одлука Народне банке Србије (даље: НБС) о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозволе за обављање послова осигурања / реосигурања и појединих сагласности НБС. Ова одлука садржи посебан одељак посвећен ближим условима за давање претходне сагласности НБС за обављање функције члана управе.

11 Поставља се питање шта то значи? Посебно у српским приликама недовољно развијеног тржишта осигурања и недовољно развијеног тржишта менаџера? Сматрамо да је за одговор на питање да ли кандидат за члана управе има добру пословну репутацију кључно да се пруже докази да није био инволвиран у вођење пословања друштва за осигурање или финансијских институција које су имале лоше пословне резултате у време док је он био на позицији члана управе.

12 Иако је ова одредба важећег закона довољно разрађена и на основу ње се поуздано може закључити о постојању дисквалификације у области осигурања, овај институт није новина регулаторног оквира осигурања. Ипак, важећи ЗО је унапређен у односу на раније важећи пропис. Заправо, било је потребно законом уредити и питање садржине дисквалификације, тј. на које све послове се она односи. Како је то у значајној мери учињено новим ЗО, може се рећи да је начињен први корак ка увођењу доброг корпоративног управљања у осигуравајућем сектору.

ција!),¹³ већ и да испуњавају одређене позитивне услове. Сврха прописивања ових услова је да се обезбеде гаранције да предложени кандидати поседују све потребне квалитете како би одговорно и стручно извршавали своје дужности у овом специфичном сектору привреде.

О озбиљности законодавца по питању правног уређења услова које треба да испуне кандидати за чланове управе сведочи податак да се именовање члана управе врши после прибављене сагласности НБС за обављање функције. Дакле, и надзорни орган је инволвиран у процес лиценцирања.¹⁴ Уз захтев за добијање сагласности, акционарско друштво за осигурање доставља предлог одлуке свог надлежног органа о именовању члана управе, као и доказе и податке о испуњености законских услова, а за члана извршног одбора и изјаву о пословним намерама у управљању тим друштвом за период на који се именује. О овом захтеву се одлучује у року од 30 дана од дана пријема уредног захтева. ЗО уређује и основе одбијања захтева за добијање претходне сагласности за обављање функције члана управе, као и основе одбијања сагласности за обављање функције члана управе. Сагласност НБС престаје да важи ако лице у року од 6 месеци од дана доношења решења о давању сагласности не буде именовано за члана управе. Акционарско друштво за осигурање је дужно да обавести НБС о именовању, односно разрешењу члана управе у року од осам дана од дана именовања, односно разрешења. Именовани чланови управе треба да буду уписани у регистар надлежног органа. *Именовање члана управе без претходне сагласности надзорног тела сматра се ништавим.* НБС је, дакле, укључена у све фазе поступка именовања, односно разрешења члана управе акционарског друштва за осигурање.

Имајући у виду разрађен систем услова и сметњи за избор чланова управе, чију испуњеност контролише надзорно тело, поставља се питање да ли се од компетентних чланова управе „подразумева“ да воде пословање у складу са законским дужностима,¹⁵ односно под којим условима се

---

13 Наташа Петровић Томић, „Утицај осигурања од одговорности директора на први агенцијски проблем“, *Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије*, Палић, 2010, 339-356.

14 Није довољно што је ЗО детаљно прописао и позитивне и негативне услове за избор чланова управе, већ је и Народној банци Србије као телу надзора поверено да провери испуњеност тих услова!

15 У ЗО стоји да су чланови управе дужни да предузимају мере ради спречавања незаконитих или непримерених радњи и утицаја који су штетни или нису у најбољем интересу акционарског друштва за осигурање и његових акционара, а која врше лица која су блиско повезана с тим друштвом ради заштите корисника услуге осигурања. Дакле, за чланове управе акцио-

они могу ослободити одговорности за евентуалне пропусте у вођењу пословања.

III Двodomни систем управе

ЗО прописује структуру органа акционарског друштва за осигурање и њихову надлежност, уз истовремену супсидијерну примену општег статусног прописа за привредна друштва. Након набрајања органа акционарског друштва за осигурање (скупштина, надзорни и извршни одбор) ЗО изричито каже да се на питања која се односе на органе примењују одредбе закона којим се уређују привредна друштва, осим ако поједина питања нису другачије уређена овим законом.¹⁶ Закључујемо да се секторски законодавац определио за дводомни модел управе, што нам даје за право да поређењем одредаба два закона о дводомној управи уочимо да ли су њихова решења компатибилна.

ЗО је прописао делокруг надлежности надзорног одбора, који поред делокруга који се односи на управљање друштвом, обухвата и надзорна овлашћења.¹⁷ Поред навођења конкретних надлежности надзорног одбора, ЗО изричито каже да је овај орган *одговоран за успостављање система управљања ризицима* у акционарском друштву за осигурање и за надзор над тим системом, а дужан је и да обезбеди да извршни одбор овог друштва идентификује ризике којима је то друштво изложено, као и да контролу тих ризика врши у складу са одобреним стратегијама и процедурама.¹⁸ Ова одредба је, заправо, најбитнија за разумевање односа ор-

---

нарског друштва за осигурање апострофирана је посебна дужност рада у интересу друштва, иако таква дужност већ постоји у ЗОПД.

16 ЗО, чл. 50, ст. 2.

17 Тако, надзорни одбор: 1) утврђује пословне циљеве, пословну стратегију и годишњи план пословања и надзире њихово остварење; 2) именује и разрешава чланове извршног одбора; 3) именује и разрешава овлашћеног актуара; 4) надзире рад чланова надзорног одбора; 5) даје и позива прокуру; 6) сазива седнице скупштине и утврђује предлог дневног реда; 7) одређује накнаду за рад чланова извршног одбора и изјашњава се о политици зарада и осталих примања у друштву; 8) даје сагласност члановима извршног одбора за предузимање послова или радњи у складу са законом, статутом, одлуком скупштине и одлуком надзорног одбора; 9) разматра и даје мишљење са образложењем на финансијске извештаје, годишњи извештај о пословању и извештај о спровођењу политике саосигурања и реосигурања са мишљењем овлашћеног актуара и подноси их скупштини на усвајање; 10) издаје одобрене акције ако је на то овлашћен статутом или одлуком скупштине; 11) доноси одлуку о стицању сопствених акција; 12) утврђује емисиону цену акција и других хартија од вредности; итд. Вид. ЗО, чл. 55, ст. 1.

18 ЗО, чл. 55, ст. 2.

гана управе по питању одговорности за управљање ризиком. Док је надзорни одбор дужан да уведе стратегију управљања ризиком и да врши надзор над њеном применом, извршни одбор је одговоран за њену имплементацију. Контрола система управљања ризиком и управљања у друштву је данас у Европској унији, захваљујући примени Директиве *Solvency II*, једна од кључних функција.¹⁹ Циљ је обезбедити стабилно и прудентно управљање пословањем у друштвима за осигурање, односно друштвима за реосигурање.²⁰ Под системом управљања подразумевају се: функција управљања ризицима, функција праћења усклађености, функција унутрашње ревизије и актуарско-математичка функција.²¹ Новина ЗО је да надзорни одбор разматра не само налазе НБС, већ и налазе других надзорних и инспекцијских органа у поступку контроле пословања друштва. Надзорни одбор успоставља систем интерних контрола и утврђује стратегије за управљање ризицима и одговоран је за успостављање и функционисање тог система. Такође, надзорни одбор одговара за креирање система управљања ризицима у акционарском друштву за осигурање и за надзор над тим системом.

По ЗО, извршни одбор је обавезни орган, што потврђује опредељење овог закона у корист увођења дводомне управе у сектору осигурања.²² Извршни одбор чине најмање два члана, укључујући и председника.²³ ЗО је прописан минималан број чланова извршног одбора, али не и

---

19 Према Директиви 2009/138 регулатива у друштвима за осигурање почива на три стуба: 1) Стуб I (*Pillar I*) садржи квантитативне захтеве који се односе на обезбеђење капиталне адекватности; 2) Стуб II (*Pillar II*) садржи квалитативне захтеве који се односе на успостављање и примену система управљања у друштвима за осигурање и 3) Стуб III (*Pillar III*) садржи правила о јавном објављивању информација и извештавању надзорног тела. Вид. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), OJ L 335.

20 Meinrad Dreher, *Treatises on Solvency II*, Heidelberg, 2015, 67-98; Marion Rittmann, *Neuausrichtung der Versicherungsaufsicht im Rahmen von Solvency II, Implikationen und Ansatzpunkte für die Gestaltung des Risikomanagements in Versicherungsunternehmen*, Wiesbaden, 2009, 30-82.

21 Mladenka Grbić, „Zahtjevi europskog zakonodavca glede uspostave ključnih funkcija u sektoru osiguranja s posebnim osrvtom na „Funkciju praćenja usklađenosti“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 1/2014, 29-51.

22 ЗО утврђује обавезу чланова извршног одбора да буду запослени у друштву за осигурање са пуним радним временом. То је новина у односу на претходно важећи закон, а и разлика у односу на ЗОПД. Новина је и да најмање један члан надзорног, односно извршног одбора морају имати пребивалиште у РС и знати српски језик, док остали чланови извршног одбора морају имати боравиште у РС.

23 ЗО, чл. 57, ст. 1.

максималан.²⁴ То значи да су у пракси могуће две ситуације: да се друштво определи за законски модел или да изабере већи број чланова извршног одбора (на пример три). Као што ћемо видети, из ЗОПД произлазе значајне разлике у погледу одлучивања између извршног одбора који има два члана и онога који има више од два члана. Секторски структуриран *извршни одбор поступа ван седница*. Председник извршног одбора представља и заступа друштво.²⁵ ЗО прецизира да при закључивању правних послова и предузимању правних радњи из свог делокруга, *председник извршног одбора треба да обезбеди потпис једног члана извршног одбора*.²⁶ Овим се ЗО определио за *обавезно заједничко заступање*, као модалитет ограничења овлашћења за заступање.²⁷ Извршни одбор води послове акционарског друштва за осигурање и врши дневни надзор над активностима запослених у том друштву.²⁸ Овај орган је, дакле, задужен за организовање и вођење послова акционарског друштва за осигурање.²⁹

24 Ово питање се може уредити статутом, на начин којима се одступа од законског модела извршног одбора. У упоредном праву се број чланова извршног одбора креће од два до 5. Вид. Jean Bigot, „Les sociétés d'assurance, L'administration de la société“, Jean-Louis Bellando, Jean Bigot, Séverine Cabrillac, Bernard Jadaud, Jacque Moraeu, Gilbert Parleani (ed.), *Entreprises et Organismes d'assurance*, 3 éd., L. G. D. J., Paris, 2011, 359. Али, имајући у виду економичност предложеног модела, претпостављамо да неће постојати интерес за тако нешто. Наиме, препоручени модел извршног одбора је економичан због начина одлучивања, који је много ефикаснији од одлучивања путем седница. Осим тога, бројнији извршни одбор директора је неспорно скупљи од онога који има два члана.

25 ЗО, чл. 57, ст. 2.

26 ЗО, чл. 57, ст. 3.

27 Благоје Голубовић, Љиљана Стојковић, Бранко Павловић, *Водич за примену Закона о осигурању*, Удружење осигураваача Србије, Београд, 2015, 104.

28 ЗО, чл. 58, ст. 1.

29 Поред одговорности за законитост пословања, извршни одбор има и финансијске функције (одговорност за тачност пословних књига и финансијских извештаја, одлучивање о инвестиционој политици, као и задуживању друштва у границама утврђеним од стране надзорног одбора, подноси надзорном одбору тромесечне извештаје и годишњи извештај о пословању, као и финансијске извештаје друштва); спроводи одлуке скупштине и надзорног одбора; доноси акте пословне политике, одговара за вођење пословања у складу са правилима о управљању ризиком (спроводи систем интерних контрола и стратегије за управљање ризицима; усваја процедуре за идентификовање, мерење, праћење и процену ризика, као и управљање ризицима, анализира ефикасност њихове примене и о томе извештава надзорни одбор) и одлучује о питањима која нису у надлежности скупштине и надзорног одбора (ЗО, чл. 58, ст. 2). Дакле, ЗО усваја претпоставку у корист надлежности извршног одбора за сва питања која овим законом нису стављена у надлежност неког другог органа. То је у складу са дводомном структуром органа акционарског друштва за осигурање. Извршни одбор је најфлексибилнији орган, он нема обавезу одлучивања и поступања само у оквиру седница.

За разумевање специфичности секторског приступа у осигурању значајно је узети у обзир одредбе *lex generalis* прописа о извршног одбору и дводомној управи. У делу који се односи на дводомну управу ЗОПД садржи одредбу према којој „ако друштво има три или више директора они чине одбор директора друштва“.³⁰ То не значи да извршни одбор не може имати мањи број чланова. Наиме, ЗОПД додаје: „На друштво које има једног или два извршна директора СХОДНО се примењују одредбе овог закона о одбору директора, осим одредаба о седницама одбора директора“.³¹ Постоји, дакле, одредба која омогућава да се и на друштво које има једног или два директора сходно примењују одредбе овог закона о одбору директора, осим одредаба о седницама одбора. Према ЗОПД такав извршни одбор одлучује и поступа ван седница.³² Ако не постоји сагласност извршних директора по одређеном питању, генерални директор може сазвати седницу извршног одбора.³³ Цитирана одредба је крајње атрактивна, јер омогућава суптилну правну анализу. У истом члану се, наиме, прибегава прилично распрострањеном приступу сходне примене једног закона на питања која су иначе уређена другим законом. Уз то, у истом члану се *expresis verbis* указује да је за одређено питање искључена сходна примена!

Да бисмо избегли недоумице које се могу одразити и на питање одговорности чланова извршног одбора акционарског друштва за осигурање потребно је да објаснимо шта значи *сходна примена* одредаба ЗОПД на акционарско друштво за осигурање које има само два извршна директора (јер тако одређује секторски пропис!), а не три колики је препоручени број чланова извршног одбора по ЗОПД.³⁴ И шта значи изузетак у погледу седница одбора. Који је његов домашај?

Према нашем мишљењу, сходна примена одредаба ЗОПД о одбору директора подразумева три ситуације. Прво, примену одредбе ЗОПД *telle quelle*, без икаквих модификација и прилагођавања. У принципу, извршни одбор је орган акционарског друштва са законом одређеним надлежностима, без обзира на то да ли има два или три члана. У том смислу је логична неизмењена и дословна примена одредаба ЗОПД. Друго, прилагођена примена одредбе ЗОПД, тј. изменивши оно што је потребно из-

---

30 ЗОПД, чл. 383, ст. 2.

31 ЗОПД, чл. 383, ст. 3 у вези са чл. 428.

32 ЗОПД, чл. 429, ст. 2.

33 ЗОПД, чл. 429, ст. 3.

34 Према ЗОПД, ако друштво има мање од три директора сваки директор је извршни директор (чл. 387, ст. 2).

менити због различите структуре извршног одбора акционарског друштва за осигурање. Примена *mutatis mutandis* је најзахтевнији сегмент сходне примене. Он захтева добро познавање оба закона, а посебно разлика између улоге и структуре извршног одбора по ЗОПД и извршног одбора по ЗО. Управо онај сегмент регулативе који их чини различитим органима истог типа привредних друштава захтева сходну тј. измењену примену норми општијег прописа. Као пример за сходну примену навешћемо обавезно заједничко заступање, које је ЗО уведено ради ограничења овлашћења за заступање председника извршног одбора акционарског друштва за осигурање. Тај вид ограничења не познаје ЗОПД, због чега ће примена његових одредаба о одбору директора бити измењена у мери у којој то захтева заједничко заступање. Треће, сходна примена у одређеним ситуацијама значи непримену! Овај део сходне примене последица је управо уважавања разлика које су *ratio* сходне примене. ЗОПД је олакшао утврђивање који је то случај, рекавши да се сходна примена не односи на одредбе о седницама одбора директора. Зашто? Зато што је нецелиходно инсистирати на примени одредбе о одржавању седница извршног одбора, ако тај орган има само два члана. Дакле, извршни одбор акционарског друштва за осигурање поступа ван седница, али по модалитету заједничког заступања.

Будући да смо разјаснили појам сходне примене ЗОПД на извршни одбор формиран по одредбама ЗО, остају нам да анализирамо концепт одговорности чланова корпоративних органа друштава за осигурање.

IV Одговорност директора и сходна примена ЗОПД

Што се тиче одговорности директора, ЗОПД је посебним чланом, који носи наслов одговорност директора и који садржи неколико новина у односу на претходно важећи пропис, уредио ово значајно питање правног оквира корпоративног управљања.³⁵ ЗОПД се идејно наслања на ЗОО и увелико искристалисану судску праксу о одговорности правног лица

35 Као најбитније, уместо набрајања посебних случајева одговорности уведена је општа одредба о одговорности за проузроковану штету према привредном друштву. Значај поменутог члана је велики: он се примењује не само на одговорност чланова управе у случају једнодомне управе (што произлази из локације члана), већ и на одговорност чланова управе у случају дводомне управе (на извршне директоре), као и на чланове надзорног одбора и на надзорни одбор друштва са ограниченом одговорношћу. Дакле, по вокацији је замишљен као норма са општим дејством. За сва питања у вези са применом чл. 415 ЗОПД вид. Наташа Петровић Томић, „Одговорност директора за штету по Закону о привредним друштвима“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2014, 130-147.

(компаније) за пропусте запослених, као и о одговорности запослених (директора) друштву за штету коју проузрокују својим радом, односно пропустима у раду.³⁶ Иако ЗОПД не користи изричито ову терминологију, *implicite* то каже. „Директор одговара друштву за штету коју му проузрокује кршењем одредаба овог закона, статута и одлука скупштине.“³⁷ Као што ћемо видети у консталацији са ЗО, врло је значајно што је ЗОПД изричито поменуо одговорност директора због кршења овог закона. Тиме је јасно речено да је кључни пропис за процену одговорности директора управо ЗОПД. Директор, изузетно, неће бити одговоран за штету ако је поступао у складу са одлуком скупштине.³⁸ То је дакле примарни основ екскулпације директора.

У ЗОПД се изричито помиње одговорност чланова одбора, што је значајно за нашу тему. Ако штета за друштво настане као последица одлуке одбора директора, за штету одговарају и сви директори који су за ту одлуку гласали.³⁹ У том случају, сматра се да је за ту одлуку гласао и директор који је био уздржан од гласања у погледу постојања одговорности за штету.⁴⁰ Ако директор није био присутан на седници одбора директора на којој је одлука донета, нити је за њу гласао на други начин, сматра се да је гласао за ту одлуку у погледу постојања одговорности за штету ако се тој одлуци није писаним путем успротивио у року од осам дана по сазнању за њено доношење.⁴¹ Захтев друштва за накнаду штете у складу са овим чланом застарева у року од три године рачунајући од дана наступања штете.⁴² Друштво се не може одрећи захтева за накнаду штете, осим у складу са одлуком скупштине која се доноси трочетвртинском већином гласова присутних акционара, али се та одлука не може донети ако јој се успротиве акционари који поседују или представљају најмање 10%

36 Из судске праксе произлази да је „правно лице одговорно за штету коју је његов радник – запослени проузроковао трећем лицу поступајући противно интерним правилима рада туженог“. Одлука Вишег трговинског суда, Пж. 335/02 од 10. априла 2002. године. О природи одговорности чланова управе привредног друштва постоји одлука Привредног апелационог суда према којој: „Одговорност лица која имају дужност према привредном друштву за штету причињену друштву није објективна и не заснива се на чињеници да имају одређено својство у друштву, већ је ова одговорност субјективна и заснива се на њиховој кривици“. Решење Привредног апелационог суда, Пж. 1253/2010 (2) од 22. 04. 2010. године.

37 ЗОПД, чл. 415, ст. 1.

38 ЗОПД, чл. 415, ст. 2.

39 ЗОПД, чл. 415, ст. 3.

40 ЗОПД, чл. 415, ст. 4.

41 ЗОПД, чл. 415, ст. 5.

42 ЗОПД, чл. 415, ст. 6.

основног капитала друштва.⁴³ Осим што одређују границе одговорности директора у нашем праву, ови чланови чине регулаторну основу за прибављање осигурања од одговорности директора у српском праву.⁴⁴

Када је реч о одговорности извршних директора акционарског друштва за осигурање поставља се питање које одредбе су релевантан извор за одговор на питање какав је режим њихове одговорности? Да ли је то само ЗО? Или се на ово питање неминовно мора применити и ЗОПД? ЗОПД изричито каже да се и на извршне директоре сходно примењује чл. 415. који уређује питање одговорности директора.⁴⁵ Оно што је од великог практичног значаја је да ли и одредбе о екскулпацији извршних директора могу сходно да се примене на извршне директоре акционарског друштва за осигурање. Наиме, да ли уопште може доћи до примене института ослобођења од одговорности на основу издвојеног гласа ако знамо да друштво за осигурање има само два директора (препоручени модел), а они, при том, одлучују по принципу заједничког одлучивања. Одговор на ово питање може се дати само на основу доброг познавања целокупног правног оквира корпоративног управљања у Србији. У том смислу је потребно правити разлику између извршног одбора који има препоручени број чланова, тј. два и извршног одбора који има више чланова, тј. најмање три. Уосталом, сама чињеница да се законодавац определио за сходну примену правила која важе за један тип друштава у погледу регулативе неке специфичне ситуације (као што је ситуација са акционарским друштвом за осигурање које има дводомни модел управе) говори *per se* о несигурности у погледу тога како применити одређени институт. Да су ствари неспорне, не би се радило о сходној, већ о директној примени. Или би законодавац уредио одређено питање посебном нормом, а не упућивањем на примену правила која важе за сва привредна друштва. Сматрамо да систематско тумачење наведених закона, који свакако морају бити кохерентни и конзистентни, треба да спречи блокаду рада акционарског друштва за осигурање, с једне стране, и да пружи одређени степен заштите директорима, с друге стране. Ако су они у сваком случају претпостављено колективно одговорни, а то ће бити пошто сваку одлуку доносе заједнички, то значи да је ризик одговорности енор-

---

43 ЗОПД, чл. 415, ст. 7.

44 На основу упоредноправних искустава произлази да поштравање основа одговорности прати убрзани развој ове врсте корпоративног осигурања.

45 ЗОПД, чл. 430.

ман и да ће деловати одвраћајуће на потенцијалне кандидате за извршне директоре у сектору осигурања.⁴⁶

1. Претпоставка одговорности

ЗОПД уводи претпоставку одговорности директора. То недвосмислено произлази не само из члана 415, већ и из члана који регулише одговорност за кршење дужности пажње. Према ЗОПД, *лица која имају посебне дужности према друштву дужна су да у том својству извршавају своје послове савесно, са пажњом доброг привредника, и у разумном уверењу да делују у најбољем интересу друштва.*⁴⁷ Под пажњом доброг привредника у смислу става 1. овог члана подразумева се степен пажње са којом би поступало разумно пажљиво лице које би поседовало знање, вештине и искуство које би се основано могло очекивати за обављање те дужности у друштву.⁴⁸ *Сматра се да поменута лица могу да своје поступање заснивају и на информацијама и мишљењима лица стручних за одговарајућу област, за које разумно верују да су у том случају савесно поступала.*⁴⁹

Међутим, поменута одредба овог закона је много „проблематичнија“ у делу који прописује да директори који пруже доказ да су поступали у складу са овим чланом нису одговорни за штету која из таквог поступања настане за друштво.⁵⁰ Оваквом формулацијом се конституише

46 Сврха одговорности директора није одвраћање од вршења директорских функција, већ одвраћање од незаконитих радњи (пропуста и грешака). У том смислу је битно сачувати праву меру између поопштравања одговорности као тренда и регулисања одвраћајуће функције одговорности на адекватан начин. Вид. Наташа Петровић Томић, *Осигурање од одговорности директора и чланова управног одбора акционарског друштва*, Београд, 2011, 60-63.

47 ЗОПД, чл. 63, ст. 1. Будући да у нашем праву постоје различити стандарди пажње, (стандард „пажње доброг привредника“ и стандард „пажње доброг стручњака“ из чл. 18 ЗОО), одређење новог ЗОПД индиректно говори о уверењу да код нас још увек није створена професија директора, коју обавезују посебна правила струке и обичаји. Сматрамо да је ово решење нашег права посве специфично, условљено обележјима тржишта и променама које су још у току. Како код нас још увек траје процес успостављања тржишног механизма, с једне стране, и како се професија директора у новом својинском окружењу тек назире, с друге стране, то није могуће пледирати за примену стандарда „пажње доброг стручњака“ у погледу понашања директора. Тако Мирко Васиљевић, „Развој регулативе управљања компанијама у упоредном праву и позитивно право Србије“, *Правни живот*, бр. 10/2010, 27.

48 ЗОПД, чл. 63, ст. 2.

49 Нови ЗОПД, чл. 63, ст. 4.

50 „За професионално лице, које своје услуге обавља на тржишту, дакле уз плаћање, претпоставља се (као необорива претпоставка) да поседује стручна знања, потребна за правилно оба-

претпоставка одговорности директора и непоступања у интересу друштва до супротног доказа, тј. доказивања испуњености свих претпоставки на којима се базира дужност пажње. Уместо претпоставке савесности директора компанија, нови српски компанијски прописи уводе претпоставку одговорности и негирају погодности правила пословне процене. У том смислу се може рећи да наше позитивно право вапи за осигурањем од одговорности директора.

Поставља се питање да ли претпоставка одговорности важи и у сектору осигурања. ЗО каже да су за штету која настане као последица пропуштања обавеза прописаних законом, чланови управе одговорни акционарском друштву за осигурање.⁵¹ Ова одредба је мање више компатибилна са ЗОПД, јер се у оба закона одговорност директора темељи на кршењу одредаба закона (с тим да ЗОПД помиње и статут и одлуке скупштине), односно на пропуштању обавеза прописаних законом. Одредба ЗО је врло индикативна и јасна по питању теме којом се бавимо. ЗО чини одговорним директоре за штету која настане као последица пропуштања обавеза прописаних било којим законом, а не само ЗО! ЗО је употребио термин законом, а не овим законом (*подвукла Н. П. Т.*), као што је то учинио ЗОПД и као што је било предвиђено и у раније важећем ЗО. Из језичког тумачења ове одредбе произлази да се одговорност чланова управе акционарског друштва за осигурање цени не само на основу *lex specialis* закона, већ и на

вљање услуге. Његови поступци (чињења) или нечињења зато се просуђују према апстрактним мерилима, дакле правилима оне струке из које области су потребна стручна знања како би услуга била правилно извршена. Одговорност тих лица је у описаном значењу објективна, јер се ослобађају одговорности само ако докажу да су узрок неиспуњења, односно неправилног испуњења догађаји, односно поступци других лица који се не могу предвидети, односно који се не могу избећи или чије негативне последице се не могу спречити (*подвукла Н.П.Т.*). Приликом просуђивања предвидивости односно могућности отклањања тих догађаја односно поступања нису битне субјективне стручне способности и знања професионалног лица, већ она стручна знања и способности које се за њега претпостављају. Од директора друштва се очекује да се разуме у послове и са њима повезано финансирање и рачуноводство. *Обавеза директора (чланова управе) је по својој природи облигација труда. Мерило за процену да ли је своје обавезе, повезане са управљањем друштвом, правилно испунио зато је његово поступање. Његово испуњавање ће зато бити неправилно ако је поступао у супротности са правилима управљачке (менаџерске) струке.*“ Одлука Вишег суда Републике Словеније: VSL Presuda I Срг 510/2010.

51 ЗО, чл. 65, ст. 4. ЗО такође прописује посебне основе одговорности чланова управе. Генерално посматрано, посебна одговорност чланова управе акционарског друштва за осигурање произлази из њихове обавезе да обезбеде да се пословање друштва води у складу са правилима о управљању ризиком, да обезбеде праћење ризика у осигурању, да врше интерну ревизију итд.

основу ЗОПД! Одговорност за имплементирање законодавног оквира осигурања је на члановима управе по директиви Солвентност II. Такође, оба закона усвајају принцип личне одговорности директора и чланова управе према акционарском друштву за осигурање.⁵²

2. Колективна одговорност за штету и издвојени глас

Приликом регулативе имовинске одговорности, ЗОПД полази од начина доношења одлука одбора.⁵³ Ако штета настане као последица одлуке одбора директора, логично је да за штету одговарају и сви директори који су за ту одлуку гласали.⁵⁴ Будући да је извршни одбор колективни орган и да одлуке доноси на седници, солидарна одговорност његових чланова за „штетне“ одлуке представља правило.⁵⁵ Међутим, то не значи да не постоји ни један случај индивидуалне одговорности директора. Ради лакшег и ефикаснијег обављања послова из делокруга управног одбора, његови чланови практикују поделу овлашћења у погледу припреме одлука, као и њиховог извршења.⁵⁶ Уколико је то случај и ако се утврди да је директор, коме је поверена индивидуална припрема одлуке или њено извршење направио неке пропусте, постојаће само његова (индивидуална) одговорност.

Колективна одговорност је правило и у сектору осигурања. Она произлази из одредаба које уређују надлежност извршног одбора. Тако је извршни одбор дужан да одмах *писмено обавести надзорни одбор* у следећим ситуацијама: 1) ако је угрожена ликвидност, односно солвентност акционарског друштва за осигурање; 2) ако наступе разлози за престанак важења дозволе за рад акционарског друштва за осигурање или за одузимање друштву дозволе за рад, односно разлози за забрану обављања појединих врста осигурања; 3) ако акционарско друштво за осигурање пре-

52 То се надовезује на ЗОО, који прави разлику између одговорности према трећим лицима (правног лица тј. друштва за осигурање) и одговорности према правном лицу (лична одговорност његових органа). Иако усклађено са позитивним правом и вишедеценијском праксом, ово решење ЗО не прати трендове. У упоредном праву се увелико развио принцип личне одговорности чланова управе према трећима. Развоју овог принципа највише доприноси развој института осигурања од одговорности чланова управе.

53 ЗОПД, чл. 407, ст. 1.

54 ЗОПД, чл. 415, ст. 3.

55 Heinz J. Heimbach, Lotar Boll, „Führungsaufgabe und persönliche Haftung der Vorstandsmitglieder und des Vorstandsvorsitzenden im ressortaufgeteilten Vorstand einer AG“, *Versicherungsrecht, Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht*, Heft 19, 2001, 802.

56 H. J. Heimbach, L. Boll, 802.

стане да испуњава услове који се односе на адекватност капитала прописане ЗО. Обавеза извршног одбора да без одлагања обавести надзорни одбор постоји само у случајевима када је *угрожен опстанак друштва за осигурање*. Надзорни одбор који је обавештен о неком од ових основа има обавезу да о томе одмах обавести НБС. Дакле, систем информисања је уређен тако да чланови извршног одбора имају одговорност у вези са праћењем ликвидности и солвентности друштва за осигурање, као и променама околности од којих зависи да ли ће друштву бити одузета дозвола за рад. Ако уоче неке промене у вези са овим околностима тј. условима, дужни су да о томе одмах обавесте надзорни одбор. Надзорни одбор прослеђује примљене информације НБС, која ће у вези са тим предузети неку од мера прописаних ЗО.

Међутим, колективни начин обављања делокруга одбора директора не значи да ће увек сви директори гласати на исти начин. За доношење одлука органа управе не захтева се једногласност. То чини реалним могућност постојања „издвојених мишљења“. Директор или члан управе који се не слаже са одређеном одлуком има могућност да то неслагање документује. Томе служи институт уздржаности од гласања. Међутим, проблем је у томе што се уздржаност од гласања не одражава на одговорност на начин на који би просечан директор очекивао. Према ЗОПД, за директора који је био уздржан од гласања сматра се да је гласао за ту одлуку у погледу постојања одговорности за штету.⁵⁷ Поставља се питање какав је положај директора који није присуствовао седници на којој је донета незаконита и уопште одлука која је повод одговорности директора. ЗОПД нормира ову ситуацију. Наиме, ако директор није био присутан на седници одбора директора на којој је одлука донета, нити је за њу гласао на други начин, сматра се да је гласао за ту одлуку у погледу постојања одговорности за штету ако се тој одлуци није писаним путем успротивио у року од осам дана по сазнању за њено доношење.⁵⁸ Захтев дру-

---

57 ЗОПД, чл. 415, ст. 4.

58 ЗОПД, чл. 415, ст. 5. Осећамо потребу да апострофирамо случајеве у којима се активира претпоставка одговорности директора: 1) ако је директор гласао за одлуку; 2) ако је био уздржан од гласања и 3) ако је био одсутан са седнице на којој се гласало о одређеној одлуци и није правовремено изразио своје неслагање са донетом одлуком. *A contrario*, на директора се не примењује претпоставка одговорности само ако је гласао против одређене пословне одлуке. Последња два става о којима је било речи сматрамо контрадикторним. Њима се стварају две ситуације које могу деловати негативно на понашање директора. Према првом члану, директор који је био уздржан од одређене одлуке изједначава се за потребе одговорности са колегом који је гласао за предложену одлуку. Дакле, иако је био присутан и на основу свих

штета за накнаду штете у складу са овим чланом застарева у року од три године рачунајући од дана наступања штете.⁵⁹

Поставља се питање да ли се изложене одредбе ЗОПД о одговорности у вези са гласањем и доношењем одлука извршног одбора примењују и на извршни одбор акционарског друштва за осигурање. Морамо истаћи да нам законодавац није много помогао упутивши на сходну примену одредаба. Претходно треба одговорити да ли је сходна примена ЗОПД уопште могућа, имајући у виду секторске специфичности које се највише испољавају у виду ограничења овлашћења извршних директора. Сматрамо да за потребе примене чл. 415, ст. 4. и 5. треба правити разлику између извршног одбора који одговара препорученом секторском моделу и онога који (евентуално) има већи број чланова (најмање три).

Ако акционарско друштво за осигурање има само два члана, не долази у обзир ни сходна примена дела ЗОПД који прописује услове за екскулпацију директора од одговорности за одлуке донете у вођењу пословања. Како у погледу извршног одбора акционарског друштва за осигурање важи правило заједничког заступања, које иначе представља изузетак, а не правило код конципирања заступничких овлашћења, то је *de facto* немогуће сходно применити чл. 415 ст. 4 и 5. Ово је друго одступање од сходне примене одредаба ЗОПД које се односе на извршни одбор, до кога смо дошли циљним тумачењем закона. Председник извршног одбора мора обезбедити сагласност другог члана одбора за одлучивање из сфере надлежности овог органа. Уважавајући ту околност, немогуће је да се други члан одбора позива на то да је био уздржан или да је био одсутан када је донета спорна одлука. Без његовог пристанка (супотписа) нема одлуке извршног одбора! Начин одлучивања извршног одбора изван седница чини немогућим примену једног дела члана 415 ЗОПД. Сасвим је другачија ситуација ако се неко друштво за осигурање одлучи да има већи број чланова извршног одбора. Како је ограничење овлашћења председника извршног одбора апсолутно, односно важи без обзира на број чланова извршног одбора, то би и у ситуацији већег броја чланова он мо-

---

расположивих података стекао угисак да треба да се уздржи, закон га сматра одговорним. Овакав законски резон, противно становишту судске праксе, на мала врата и *de facto* уводи објективну одговорност директора. Како другачије разумети одредбу да се у погледу одговорности за штету конституише претпоставка да је директор који је био уздржан, гласао за одлуку?! Иако је евидентно био уздржан, закон за потребе одговорности сматра да је директор гласао за спорну одлуку.

59 ЗОПД, чл. 415, ст. 6.

рао обезбедити супотпис још једног директора. То оставља могућност да се други / остали директори, позивом на члан 415, ст. 4. и 5. ослободе одговорности за донете одлуке, доказавши да нису гласали за ту одлуку. У томе им јако користи записник са седница извршног одбора.

Стога, одговорност извршних директора акционарског друштва за осигурање може бити само колективна (у случају одбора који има само два директора) или и колективна и индивидуална, уз могућност ослобођења од одговорности сходном применом ЗОПД! Због специфичног модуса одлучивања двочланог извршног одбора сходна примена поменутих одредаба ЗОПД није могућа. Шта то, у ствари, значи када је реч о одговорности извршних директора? Они су одговорни за све пословне одлуке из надлежности извршног одбора, без могућности ослобођења применом ЗОПД. То, даље, значи да је ризик одговорности извршних директора у сектору осигурања знатно већи у доносу на остале секторе привреде. У поређењу са директорима из других сектора, на које се без ограничења примењује члан 415. директори у сектору осигурања су „таргетирани“ сразмерно већим теретом одговорности за пропусте и погрешне процене.⁶⁰

Поред обавеза и одговорности извршног и надзорног одбора као колективних органа, постоје и обавезе појединих чланова управе. ЗО, дакле, прави разлику између основа колективне и индивидуалне одговорности. Тако је члан управе дужан да обавести НБС о свом именовану на функцију, односно о престанку функције у органу управљања или надзора других правних лица. Тиме се жели обезбедити праћење да ли се чланови управе акционарског друштва за осигурање придржавају законских услова везаних за забрану ангажовања у другим правним лицима. Члан управе треба да обавести НБС о правним пословима на основу којих он, односно члан његове породице, непосредно или посредно, стекао акције,

---

60 Одговорност корпоративних органа има смисла и врши одређену функцију само ако је правилно конципирана. Она се, наиме, мора посматрати кроз призму два питања. Прво, да ли су пропусти лица на управљачко - руководећим позицијама нешто што се може – или чак мора – толерисати? Друго, да ли сви пропусти треба да имају исти третман? Чини нам се да се директорима мора признати *право на грешку* тј. заблуду у смислу погрешне пословне процене. У прилог томе може се навести дужност пажње, чија суштина није у резултату примењеног степена дужне пажње, већ у самом процесу долажења до пословне одлуке. Осим тога, зашто би се положај директора као својеврсних професионалаца разликовао од положаја осталих лица која пружају интелектуалне услуге – ако је већ општеприхваћено да је грешка елемент професионалног ризика, који прати одређену професију и који се покрива осигурањем од професионалне одговорности. Сматрамо да чланови корпоративних органа не треба да буду изузетак у том смислу.

односно уделе правног лица на основу којих је сам или са члановима породице стекао, односно увећао у том правном лицу квалификовано учешће, односно ако се његово учешће смањило испод нивоа прописаног ЗО. Обавештавање надзорног одбора и НБС о стицању капитал учешће у другим правним лицима, односно о променама у досадашњем капитал учешћу има за циљ омогућавање контроле и спречавање да се због пословних веза чланова управе или чланова њихове породице онемогући вршење надзора над пословањем друштва за осигурање.

3. Ослобођење од одговорности

Највећу новину у регулативи имовинске одговорности директора представља одредба о одрицању друштва од одштетног захтева. Друштво се не може одрећи захтева за накнаду штете, осим у складу са одлуком скупштине која се доноси трочетвртинском већином гласова присутних акционара, али се та одлука не може донети ако јој се успротиве акционари који поседују или представљају најмање 10% основног капитала друштва.⁶¹ Реч је о одредби која, додуше врло рестриктивно и уз испуњење бројних услова, дозвољава друштву да се одрекне подношења одштетног захтева против директора. Увођењем овакве одредбе у ЗОПД чини се законско одступање од законски претпостављеног императивног режима одговорности директора. Чим таква једна одредба уђе у статусни закон шаље се недвосмислена порука да је императивни режим одговорности правило од кога се, под одређеним условима, може одступити.⁶² Ограничења која она, при том, поставља могу послужити као смернице мере искључења или ограничења одговорности до које се у нашем праву може ићи, као и формалних услова које, при том, треба испунити.

Дакле, одрицање од одговорности, у складу са ЗОПД, може да производи дејство само ако је изгласано на скупштини друштва и то квалификованом (трочетвртинском већином) и ако се томе не успротиве мањински акционари (који поседују најмање 10% основног капитала).⁶³

61 ЗОПД, чл. 415, ст. 7.

62 Заправо, оваквим одредбама се императивни принцип личне одговорности директора у извесној мери релативизује.

63 Иако на први поглед врло конкретна, ова одредба оставља доста простора тумачењу. Прво, у ком моменту се друштво може одрећи захтева за накнаду штете да би то одрицање било пуноважно? Иако из језичког тумачења не произлази ограничење везано за моменат одрицања друштва захтева за накнаду штете, сматрамо да из систематског тумачења закона произлази да се друштво не може унапред и без знања о природи и тежини захтева одрицати права на подношење тужбе. Другим речима, није пуноважно „обећати“ ограничење или искључење

Да ли се одредба о одрицању о одговорности друштва из чл. 415. може применити и у сектору осигурања? Одговор на ово питање захтева циљно тумачење два закона. На први поглед, не постоје сметње да се и акционарско друштво за осигурање одрекне одштетног захтева према „својим“ извршним директорима. Ово утолико пре што се на извршне директоре не примењују одредбе на основу којих би се они могли ослободити одговорности. С друге стране, иако акционарско друштво има на располагању могућност из ЗОПД, то да ли ће бити искоришћена зависиће од воље скупштинске већине и њене процене опортуности таквог одрицања. Лично смо уверени да ће таквих случајева бити сразмерно мање него у друштвима у режиму ЗОПД. Или да их уопште неће бити! Зашто? Зато што се од чланова корпоративних органа акционарског друштва за осигурање очекује да воде пословање у складу са правилима о управљању ризиком, као и са прокламованим дужностима и одговорностима. Нећемо погрешити ако кажемо да су очекивања од извршних директора у сектору осигурања натпросечна; значајно већа од очекивања од директора компанија у општем режиму. Уосталом, потенцирање услова и критеријума које кандидати за чланове треба да испуне, а који су бројнији и јаснији од услова из ЗОПД, посредно говори и о очекивањима од извршних директора. Дакле, из циљног тумачења ЗО произлази да примена одредбе ЗОПД о одрицању од одговорности није компатибилна са духом одредби ЗО. Ово посебно ако се има у виду интерес најзначајније групе заинтересованих лица у осигурању - потрошача услуга осигурања.

V Закључна запажања

Секторски приступ у осигурању долази до изражаја код регулативе института одговорности чланова управе. Одговорност чланова надзорног и извршног одбора уређена је секторским прописом, с тим да се на питања која нису изричито уређена примењује *lex generalis* пропис. За

одговорности директорима унапред, већ се оно може добити само након сазнања друштва да су испуњене законске претпоставке за подношење одштетног захтева против њих. Друга недореченост ове одредбе огледа се у томе што се не прецизира којих захтева за накнаду штете се друштво може одрећи. Да ли се одрицање односи само на захтеве које друштво подноси против својих директора због кршења дужности према њему и штете која је њему нанета (тзв. захтеви из унутрашње одговорности) или и на регресне захтеве, које друштво подноси против директора након што је накнадило штету трећим лицима на основу одговорности за радње својих органа? Детаљније вид. Наташа Петровић Томић, „О неким облицима заштите корпоративних директора од одговорности“, *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније (ЕУ)* (уредник Вук Радовић), 2012, 135-139.

разумевање особености секторског приступа овом значајном питању доброг корпоративног управљања, кључно је познавање два елемента регулаторног оквира осигурања: услова које треба да испуне кандидати за чланове управе и њихове надлежности у систему дводомне управе. Специфичности извршног одбора у осигурању утичу на то да је могућа само сходна примена одређених одредаба ЗОПД, односно да се одређене одредбе општег статусног прописа не примењују. Конкретно, положај извршних директора у систему дводомне управе и начин доношења одлука (принцип заједничког одлучивања!) чини могућом само сходну примену одредаба о извршним директорима. Уосталом, сам ЗОПД изричито искључује и сходну примену када је реч о седницама одбора који има само два члана.

Што се тиче одговорности извршних директора, сам ЗО садржи недвосмислену одредбу којом упућује на примену ЗОПД. Иако је ЗОПД посветио посебан члан питању одговорности директора, он нема онај значај за осигурање који има за целокупну привреду. Циљним тумачењем поменутих закона долазимо до запажања да одступања у погледу структуре и начина доношења одлука извршних директора у сектору осигурања утичу на ограничену примену одговарајућег члана *lex generalis* прописа. Имајући у виду да председник извршног одбора не може донети ни једну одлуку из сфере надлежности овог органа без „супотписа“ другог члана, јасно је да се одредба ЗОПД о ослобођењу од одговорности директора на основу издвојеног мишљења не може применити у сектору осигурања. Зато што до издвојеног мишљења и не долази, јер би оно значило блокаду одлучивања извршног одбора акционарског друштва за осигурање. Ако акционарско друштво претрпи штету услед одлуке извршног одбора, из оба закона произлази одговорност свих чланова тј. оба члана извршног одбора који су донели спорну одлуку. Кључно је да се извршни директори не могу ослободити одговорности применом одредбе о начину гласања и вођењу записника, што је потенцијална непогодност. Други директор не може бити уздржан, нити се касније може одрећи одлуке у чијем доношењу је учествовао. Како по ЗО извршни директори доносе одлуке по модалитету заједничког одлучивања, то је њихова одговорност колективна. Из свега произлази да је одговорност извршних директора у сектору осигурања строжије уређена, уз евидентно мање могућности ослобођена од одговорности. Сматрамо да је такав режим одговорности за очекивати у овом делу финансијског сектора. Како су ЗО прописани строги критеријуми које треба да испуне кандидати за чланове управе и које контролише надзорно тело, то је логично да се њихова одговорност

цени према строжијим стандардима од одговорностима у осталим деловима привреде.

Nataša PETROVIĆ TOMIĆ, PhD

Associate Professor at the Faculty of Law University of Belgrade

ABOUT LIABILITY OF DIRECTORS OF INSURANCE COMPANY - SOME PARTICULARITIES OF SECTORAL APPROACH -

Summary

Author analyzes the institute of directors' liability, especially liability of the members of Executive Board. Starting from conditions that should be fulfilled by candidates applying to become members of the Board in the sector of insurance as well as their competences, author is focused on the examination of regulatory framework of insurance regarding directors' liability. Is established liability regime compatible with the principle of transparency and conduct of business in accordance with rules of risk management? Are the directors in the sector of insurance measured up to risk of liability? Is directors' liability in this part of financial market determined on a broadly way? Author answers those questions by systematic interpretation of both Law on insurance and Law on companies.

Key words: *liability, directors, members of administration, sector of insurance, corporate governance.*